

17. České divadlo a drama 20. století

- vliv samostatného Československa
- po válce se lidé chtějí bavit → **kabarety**, postupně obliba tradičního divadla
- „**kamenná divadla**“, velká divadla ve větších městech, začínají se stavět i v menších (Roškotovo divadlo v Ústí nad Orlicí)
- určitý tón her udává **Národní divadlo** (spíše tradiční) a **Vinohradské divadlo** (ne zcela obvyklé hry)
- v Praze vznikají také **avantgardní scény** využívající dosud neobvyklé prostředky (**Osvobozené divadlo** a **Divadlo D**)

Vývoj ve třech proudech:

1. **OFICIÁLNÍ DIVADLO** – klasické kamenné budovy, klasický repertoár (Shakespeare, Molière...): např. Národní divadlo, Stavovské divadlo
2. **NEOFICIÁLNÍ LIDOVÉ DIVADLO** – kabarety
3. **AVANTGARDNÍ SCÉNY** – Osvobozené divadlo, Divadlo D

1. Oficiální divadlo

- přelom 19. a 20. st.
- otočná jeviště, světla → nová atmosféra na divadle
- vzniká režisérský typ divadla

- velký vliv světového dramatu:

Henrik Ibsen /1828–1906/ NORSKO

- zakladatel realistického dramatu; má velký vliv na řadu pozdějších dramatiků na celém světě

Nora – kritika Ibsenovy současnosti, hlavně morálky tehdejší společnosti

Peer Gynt – veršované romantické drama; básník, velký egoistický mluvka a životní podvodník Peer Gynt prochází životem bez cíle a utíká od problémů, čímž škodí především sobě; proto promarní vše, i svou životní lásku

Divoká kachna

Anton Pavlovič Čechov /1860–1904/ RUSKO

- nejvýznamnější představitel ruského dramatu přelomu století

- jeho dramata neobvyklá, spíše bez děje – filozof. úvahy, důraz na psychologii postav

Racek – komedie; mladý umělec chce do divadelního umění vnést nové formy (nemá rád styl hraní své matky), ale je nepochopen, také nešťastná láska → sebevražda

Tři sestry – psychologická hra; hlavní postavy – tři ženy toužící po štěstí, po lásce, ale nakonec opět zůstávají samy

Višňový sad – tragicky laděná komedie o minulosti, přítomnosti a budoucnosti

Ruska („Celé Rusko je náš sad“)

Strýček Váňa – děj se odehrává na ruském statku

- impresionistický přístup:

Jaroslav Kvapil /1868–1950/ ČESKO

- režisér ND

- klade důraz na psychologii postav, city a barvu hlasu

- autor libreta k Rusalce A. Dvořáka

- expresionistický přístup:

Karel Hugo Haas /1901–1968/ ČESKO

- vyjadřování se gesty (prudké, zmatené, křečovitě)

Karel Čapek /1890–1938/ ČESKO

- velice všestranný autor

- dvě velká témata v dílech:

1) **technika a člověk** – píše o rozvoji vědy a techniky (neopěvuje ji, spíše se obává zneužití nových vynálezů)

2) **fašismus** – boj proti člověku, ohrožuje jeho život

- dramata:

Bílá nemoc

Loupežník

- hra o věčném střetu mládí a stáří

- příběh dívky z dobré rodiny, za kterou chodí mládenec → rodina má pocit, že jim mládenec dceru krade

Věc makropulos

- problém lidské dlouhověkosti; hrdinka žije 300 let, ale není to pro ni dobré, ani pro okolí ← narodila se v jiné době a této nerozumí a šíří kolem sebe zlo

Matka

- matka rozmlouvá s mrtvými členy své rodiny, nechce pustit svého posledního živého syna do války

- ne všichni umírají pro pokrok lidstva

→ otec – důstojník koloniální armády, vraždí domorodce

→ první syn – lékař, umírá při hledání léku na lidskou nemoc

→ druhý syn – umírá při pokusu překonat výškový rekord v letadle

→ třetí a čtvrtý syn – za občanské války stojí proti sobě

Ze života hmyzu

- komedie

- opilý tulák se dostává do světa hmyzu, na němž si všímá špatných lidských vlastností (**motýli** – požívační, marnotratní, zajímají jen o to, jak se pářit;

chrobáci – sobečtí; **cvrčci** – využívají cizího neštěstí; **lumek** – chamtivý a

hrabivý, krmí svou larvičku; **larvička** – hrubá a nenasytá; **mravenci** –

vládychtiví, boječtiví, zaslepení ideologií; **jepice** – primitivní, nadutá)

- absurdní společenský řád, v závěru tulák-pozorovatel vše špatné zničí

R.U.R. (Rossums Univerzal Robots)

- Roboti sestavení lidmi se vzbouří a lidstvo likvidují. Nechávací žít

konstruktéra, protože plány na konstrukci jsou zničeny. Ten má za úkol najít tajemství jejich výroby. Zjišťuje u dvou robotů více lidské duše (láska; Helena a Primus) → ti na jeho radu zakládají nové lidské pokolení. (← když chce jednoho z nich pitvat, neví koho – jeden bez druhého nechtějí žít sami, raději zemřou oba; tak je nechá jít, ať se množí)

2. Neoficiální divadlo

- kabarety, zábavné scény

- posezení u scény, kde vystupují tanečnice (kankány)

kabaret Lucerna – nejstarší kabaret, zakládá písničkář Karel Hašler; oblíbený, štěstí na lidi, popularita

kabaret Červená sedma – působí zde celá řada předních umělců (E.F. Burian, Saša Rašilov, Vlasta Burian)

- 1922 – rok zániku všech kabaretů

3. Avantgardní scény

Osvobozené divadlo

- vzniká v pol. 20. let

- zakladatelé **Jiří Voskovec** a **Jan Werich**, doprovází je **Jaroslav Ježek**

- osvobozené od všech dosud obvyklých divadelních forem (název do jisté míry inspirován Tairovem a jeho pojmem „odpoutané divadlo“)

- autorské divadlo (do jisté míry jsou autory i herci, mohou také improvizovat)

- první hra **West pocket revue** (ústředními postavami V&W, hra založena na slovním humoru – zatím „studentský humor“: vši vodní – vši vod ní)

- hry typu **revue** – střídají se různé typy výstupů, nebohatý děj, využití písní (hodně doplňují děj, Ježek uplatňuje moderní jazz, písně se stávají známé, filmy dostávají názvy podle písní)

- V&W vystupují také v předscénách (**forbínách**) – komentují současné dění (mísí komentář k politickým situacím s drby)

- od poč. 30. let se podoba her mění největší vliv má nebezpečí fašismu, hry se stávají politickými

- chodí sem velice vnímavé posluchačstvo × ne všichni jásají nad podobou

Osvobozeného divadla → dochází ke konfliktům mezi diváky → V&W na toto reagují a krátkou dobu hrají na jiné scéně (**Spoutané divadlo**)

- na konci 30. let divadlo musí být uzavřeno

- poslední hra **Pěst na oko aneb Caesarovo finále**

- V&W emigrují do USA, Werich se pak vrací

- na Osvobozené divadlo od 50. let navazují **divadla malých forem**

Caesar

- starořímský diktátor jako předobraz pro diktátora všeobecně (narážka na Hitlera)

Osel a stín

- lidé se hádají o nesmyslné věci (antická historka – spor o poplatek za odpočinek ve stínu osla)

Kat a blázen

- kritika fašismu

Balada z hadrů

- inspirace historií; patří k nejdůležitějším protifašistickým hrám; čerpá z tvorby Villona – ten zde vystupuje jako mluvčí trpícího lidu, je představitelem nejchudších, utlačovaných, kterým není dovoleno nic

Rub a líc

- premiéra prosinec 1936 v Osvobozeném divadle

- boj o pokrok, rub a líc fašismu, vypočítavost a nesmyslnost válek

- příběh postaven na skutečných událostech z každodenních novin

- postavy z nižších sociálních vrstev, dále ředitel, profesor a dvě komické postavy Krev a Mlíko

- o chytráku Dexlerovi, který slibuje Klokanovi, který ztratil paměť, že z něj udělá vůdce lidu; Klokan ale odmítá. Dexler si najde jiného „vůdce lidu“,

přislíbují lidu jídlo a práci a lid je začíná následovat. Jen Klokan zbrojí proti nim a vrací se mu paměť. Mezi zfanatizovaným lidem ale vzniká vzpoura.

Hra ale končí šťastně, protože Krev a mlíko objevují Dexlerův a „vůdčův“ sklad se zbraněmi. Lid pochopí, že naletěl, a svou vzpoureu otočí vůči nim – boj za demokracii. Při bojích továrna vybuchne a hra končí sborovým zpěvem

písně Svět patří nám.

Jan Werich /1905–1980/ Česko

- filmový a divadelní herec, dramatik a filmový scénárista, spisovatel

- významný představitel meziválečné divadelní avantgardy a poválečné české divadelní kultury

- žije v Praze, působí v Osvobozeném divadle, odjíždí do USA, vrací se

Jiří Voskovec /1905–1981/ Česko

- herec, dramatik, spisovatel

- představitel meziválečné divadelní avantgardy

- přispívá do časopisu Devětsil a Přerod

- působí v Osvobozeném divadle, odjíždí do USA, kde zůstává

Divadlo D

- **D34–D41** – číslo označuje rok hrané sezóny (1934–1941)

- režisérské divadlo (hlavní roli hraje režisér, herci se musí řídit scénářem)

- režisér **Emil František Burian**
- hry různého charakteru: klasické hry, dramaturgie (Švejk, Máj), barokní hry
- využíváno nových přístupů (recitační soubor...)
- jádro obecnosti divadla tvoří studenti
- moderním kulturním centrem, pořádají se tu výstavy a koncerty, poprvé se zde uvádí soudobé básnické sbírky apod.
- divadlo hraje do r. 1941, Burian do koncentračního tábora

Malé formy divadel

Divadlo Husa na provázku

Festivaly divadelních her

Jiráskův Hronov

- Celostátní mezidruhová přehlídka amatérského divadla s mezinárodní účastí pod záštitou České komise pro UNESCO
- srpen

Šrámkův Písek

- celostátní přehlídka experimentujícího divadla
- červen